

В.Д.Старычонок,
доктар філалагічных навук, прафесар,
дэкан факультэта беларускай і рускай філалогіі БДПУ
Шукурбейлі Т.Г.
доктар філалагічных навук, прафесар,
загадчык навукова-даследчай лабараторыі “Слоўнікавы цэнтр” БСУ

ПЕРШЫ Ё ЛЕКСІКАГРАФІІ БЕЛАРУСКА-АЗЕРБАЙДЖАНСКІ СЛОЎНІК: ПРЫНЦЫПЫ ЁКЛАДАННЯ

У цяперашні час пашыраюцца і набываюць важнасць культурныя, эканамічныя, грамадска-палітычныя адносіны Азербайджанскай Рэспублікі з Рэспублікай Беларусь. Адметнай рысай беларуска-азербайджанскіх сувязей з'яўляецца іх выбудаванасць на прынцыпах дружбы, узаемнай павагі і даверу, а таксама аператыўнасць выканання прынятых дамоўленасцей, іх якасны вынік і сапраўдны стратэгічны характар. Беларуска-азербайджанскія адносіны актыўна развіваюцца і ў навукова-педагагічнай сферы. Так, паміж Беларускім дзяржаўным педагагічным універсітэтам імя Максіма Танка і Бакінскім славянскім універсітэтам падпісаны дагавор аб супрацоўніцтве. У межах гэтага пагаднення ажыццяўляецца абмен студэнтамі і выкладчыкамі, праводзіцца навучанне ў магістратуры, выдаецца сумесны зборнік навуковых артыкулаў “Вучоныя запіскі”, вывучаецца перадавы вопыт у арганізацыі вучэбна-метадычнай і навукова-даследчай дзейнасці. У чэрвені 2010 г. у Бакінскім славянскім універсітэце адкрыўся Цэнтр беларускай мовы і культуры, а ў снежні таго ж года ў БДПУ пачаў працаваць Цэнтр азербайджанскай мовы і культуры. На базе гэтых цэнтраў з верасня 2013 г. пачалася праца па стварэнні першых у лексікаграфічнай практыцы беларуска-азербайджанскага і азербайджана-беларускага слоўнікаў. Сумесны праект праводзіцца па рашэнні Беларускага рэспубліканскага фонда фундаментальных даследаванняў і Фонда развіцця навукі пры Прэзідэнце Азербайджанскай Рэспублікі.

Праект па стварэнні перакладных слоўнікаў накіраваны на папулярызацыю беларускай і азербайджанскай моў, падтрымку курсаў вывучэння і якасці выкладання гэтых моў за мяжой, актывізацыю перакладчыцкай дзейнасці і рост колькасці перакладаў твораў азербайджанскай літаратуры на беларускую мову і беларускай літаратуры на азербайджанскую мову. Правядзенне сумесных даследаванняў у галіне мовы і культуры, безумоўна, будзе спрыяць развіццю дыялогу паміж беларускім і азербайджанскім народамі, удасканаленню гуманітарных кантактаў у адукацыйнай сістэме, а таксама далучэнню маладога пакалення да багатых духоўных каштоўнасцей, да гісторыі і культуры беларускага і азербайджанскага народаў.

Сёння слоўнікава-даведачная літаратура, якая справядліва лічыцца пастаянным спадарожнікам кожнага чалавека і выступае дапаможным сродкам у працэсе класіфікацыі і сістэматызацыі навакольнай рэчаіснасці,

значна пашырылася і ўскладнілася. Колькасць слоўнікаў розных тыпаў і жанраў, гласарыяў, энцыклапедыяў і іншых даведачных выданняў імкліва павялічваецца, што абумоўлена як экстралінгвістычнымі, так і інтралінгвістычнымі фактарамі.

Беларуска-азербайджанскі вучэбны слоўнік адносіцца да ліку двухмоўных слоўнікаў новага тыпу, у якім прыводзіцца не толькі пераклад з адной мовы на другую, але і змяшчаюцца звесткі аб лексічным складзе мовы, сістэме яе граматычных форм, спецыфіцы функцыянавання той ці іншай лексічнай адзінкі ў маўленні і інш. Па сутнасці слоўнік дапаможа яго карыстальнікам праз сістэму моўных кодаў і паняццяў далучыцца да іншай культуры, убачыць свет вачыма носьбітаў іншай мовы, выявіць спецыфіку адлюстравання ў мове чалавека і акаляючага яго асяроддзя.

Беларуска-азербайджанскі слоўнік адносіцца да тыпу перакладных, што і прадвызначае яго структуру і змест, а таксама будову слоўнікавых артыкулаў. У адрозненне ад большасці існуючых двухмоўных слоўнікаў, якія, як правіла, абмяжоўваюцца толькі перакладам зыходных слоўнікавых адзінак з адной мовы на другую, у беларуска-азербайджанскім слоўніку адлюстроўваюцца словаформы лексічных адзінак (перш за ўсё скланавыя формы імёнаў і асабістыя формы дзеясловаў), прыводзяцца кантэксты ўжывання слова і інш. Слоўнік падрыхтаваны з улікам новых “Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі”.

Слоўнік уключае каля 10 тысяч найбольш ужывальных слоў і ўстойлівых выразаў сучаснай беларускай і азербайджанскай моў, якія выражаюць актуальныя для беларускай і азербайджанскай рэчаіснасці паняцці. Колькасць такіх слоў лічыцца дастатковай для разумення розных тэкстаў сярэдняй цяжкасці чытання мастацкай літаратуры, паўсядзённых зносін і перакладу. Галоўны крытэры адбору слоў – іх ужывальнасць у паўсядзённым жыцці, якая вызначалася па дадзеных частотных слоўнікаў і лексічных мінімумаў беларускай і азербайджанскай моў. Слоўнік разлічаны на актыўнае засваенне ўключаных у яго лексічных і фразеалагічных адзінак, развіццё вуснага і пісьмовага маўлення. Ён можа служыць у якасці даведачнай крыніцы для правільнага напісання слоў, вызначэння іх націску і семантычнага аб’ёму.

У слоўніку прыводзіцца невялікая колькасць тэрмінаў у аб’ёме навучальных дысцыплін сярэдняй агульнаадукацыйнай школы, а таксама найбольш распаўсюджаныя складанаскарочаныя словы тыпу ВНУ, АТС, ЦУМ і інш. Пры складанні слоўніка ўлічваўся той факт, што ў сучасным грамадстве адбыліся значныя змены, якія ў пэўнай ступені закранулі лексічны склад мовы, пашырылі яго колькасны састаў за кошт абазначэнняў новых рэалій. Па гэтай прычыне ў рэестр слоўніка ўключаны новыя словы (звычайны гэта запазычанні), якія пачалі актыўна ўжывацца ў канцы XX - пачатку XXI ст. Да ліку такіх слоў адносяцца *андэграўнд, аўтсайдар, аэробіка, бандана, барбекю, бартар, баявік, бестселер, білборд, блокбастар, блогер, букмекер, вестэрн, вінтаж, гастарбайтар, дансінг, дыскаўнтар, дыстрыб’ютар, дэмпінг, дэфолт, інсайдар, інсталяцыя, істэблішмент,*

кансэнсус, капірайт, клірынг, лагатып, лагістыка, ліфтынг, менеджмент, мерчандайзер, ноў-хаў, палтэргейст, пентхаус, рэмікс, слоган, спіч, стагнацыя, сталкер, таблоід, тэндар, фітнес і інш.

Слоўнікавыя артыкулы ўключаюць інфармацыю аб правапісе, націску, часцінамоўнай прыналежнасці словы, яго граматычных формах, а таксама значэнні і функцыянаванні ў складзе свабодных і ўстойлівых выказаў. Як правіла, слоўнікавы артыкул мае наступную структуру: а) загалоўнае слова; б) граматычная характарыстыка слова; в) пераклад слова на азербайджанскую мову; г) ілюстрацыйныя матэрыялы ў выглядзе кароткіх спалучэнняў слоў з іх перакладам на азербайджанскую мову. У асобных выпадках у канцы слоўнікавага артыкула пасля знака ◊ прыводзяцца найбольш ужывальныя ўстойлівыя спалучэнні слоў, да ліку якіх адносяцца фразеалагізмы, крылатыя выразы, прыказкі, прымаўкі, тэрміналагічныя словазлучэнні (яны перакладаюцца на азербайджанскую мову з дапамогай адпаведных эквівалентаў); ◊ *мемарыяльная дошка хатірə övhəsi; на вёкі вёчныя əbədi, daimi; не вырыць сваім вачам gözlərinə inanmırsan; кідаць словы на вецер havayı danışmaq; ва ўсякім выпадку hər halda; як дзве кроплі вады bir almadır uatıya bölünüb*. Пры іх падачы ўлічваліся актуальнасць, ужывальнасць, даступнасць і камунікатыўная значнасць такіх спалучэнняў слоў:

Загалоўныя словы размешчаны па алфавіце беларускай мовы. Яны вылучаюцца паўтлустым шрыфтам, пішуцца з вялікай літары з фіксацыяй націску. У адрозненне ад азербайджанскай мовы, у якім націск звычайна падае на апошні склад, у беларускай мове націск рухомы і разнамесны. Таму вызначэнне месца націску ў беларускіх словах заўсёды выклікае пэўныя цяжкасці. У слоўніку націск заўсёды ставіцца ў рэестравых словах (акрамя аднаскладовых слоў), а таксама іх формах і ў словах, прыведзеных у ілюстрацыйных матэрыялах. Не ставіцца націск у словах і формах з арфаграфічным ё, дзе націск заўсёды падае на склад з ё.

У ролі загалоўных слоў выступаюць зыходныя формы лексіка-граматычных разрадаў слоў. Для назоўнікаў гэта назоўны склон адзіночнага ліку, для прыметнікаў – форма назоўнага склону адзіночнага ліку мужчынскага роду, для дзеясловаў – неазначальная форма (інфінітыў) і г.д. Нязменнасць назоўнікаў або прыметнікаў адзначаецца паметай *нязм.*

Варыянты слоў, якія з'яўляюцца раўнапраўнымі і аднолькава ўжываюцца ў беларускай мове, размяшчаюцца ў адным слоўнікавым артыкуле:

ЗАЛ|А ж. ~ы, ~ і **ЗАЛ** м. ~а, ~аў; *zal; чытальная ~ oxi zal*.

У слоўніку паслядоўна размяжоўваюцца мнагазначныя словы і словы-амонімы. Значэнні мнагазначнага слова падаюцца ў адным слоўнікавым артыкуле, кожнае з іх пазначаецца арабскай лічбай і падаецца ў адным і тым жа радку. Словы-амонімы прыводзяцца ў розных слоўнікавых артыкулах і пазначаюцца надрадковымі лічбамі:

КЛУБ¹ м. ~а, ~аў; *klub; шахматны ~ şahmat klubu, сельскі ~ kənd klubu*.

КЛУБ² м. ~а; оў; *burum; ~ы дымы tüstü burumlari*

ТУР¹ м. ~ а, ~ аў; tur, dövrə; *першы ~ birinci dövrə*.

ТУР¹ м. ~ а ; ~ аў 1. dağ keçisi; 2. vəhşi öküz.

КРАН¹ м. ~ а, ~ аў; lülək, kran; *вадаправодны ~ su kranı , ~ самавара samovarın lüləyi*.

КРАН² м. ~ а; ~ аў; kran; *вежавы ~ tikinti kranı (qülləli kran)*.

Асноўным спосабам раскрыцця значэнняў беларускіх слоў з'яўляецца падбор да рээстравага слова адпаведных слоў з другой мовы, пераклад, які ажыццяўляецца з дапамогай азербайджанскіх эквівалентаў. У словах, якія характарызуюцца разгалінаванай сэнсавай структурай і вялікай колькасцю значэнняў, прыводзяцца толькі найбольш ужывальныя значэнні. Кожнае значэнне полісемантычнага слова адзначаецца арабскімі лічбамі. Акрамя перакладу, прымяняюцца і такія спосабы семантызацыі, як удакладненне значэння з дапамогай спалучэнняў слоў і словазлучэнняў, а таксама сціслае тлумачэнне значэння лексічнай адзінкі (асабліва безэквівалентнай лексікі).

Вялікія цяжкасці ўзнікаюць пры падачы амонімаў і мнагазначных слоў, бо пытанне аб спосабах іх размежавання застаецца не вырашаным да нашага часу. Таму розныя значэнні слова ў адных выпадках трактуюцца як амонімы, у другіх – як мнагазначныя словы. Пэўны разнабой у падачы мнагазначных слоў і амонімаў назіраецца і ў Тлумачальным слоўніку беларускай мовы. Так, дзеясловы *перакласці*, *перакладаць* кваліфікуюцца як полісеманты, у семантычнай структуры якіх вылучаюцца значэнні 'палажыць на другое або ў другое месца', 'укласці прадметы, рэчы, запоўніўшы чым-небудзь прамежкі паміж імі', 'злажыць нанава, іначай', 'перадаць які-небудзь тэкст, вусную мову сродкамі другой мовы', 'выкласці, падаць што-небудзь у іншай форме (звычайна пра літаратурны ці музычны твор)'. Вытворны ж дзеяслоў *наперакладаць* паміж аўтарамі слоўніка лічыцца аманімічным, і значэнні слова 'перакласці ўсё, многае або ўсіх, многіх', 'перакласці з адной мовы на другую' кваліфікуюцца як амонімы. У тым жа слоўніку аднакарэнныя словы *валіць*, *валіцца*, *ываліць* падаюцца як полісеманты, а значэнні дзеяслова *лаваліць* лічацца амонімамі. Такая непаслядоўнасць у размежаванні мнагазначных слоў і амонімаў назіраецца і ў шэрагу іншых лексікаграфічных прац, а таксама пры параўнанні статуса асобных лексем у розных лексікаграфічных крыніцах і розных мовах. Так, у перакладных руска-ўкраінскім і ўкраінска-азербайджанскім слоўніках назоўнік *хлеб* пазначаецца як амонім, у той час як ў слоўніках рускай, беларускай моў такі назоўнік лічыцца полісемантычным. Пры размежаванні мнагазначных слоў і амонімаў аўтары карысталіся вядомымі слоўнікамі амонімаў беларускай і азербайджанскай моў.

Граматычная характарыстыка слоў беларускай мовы ўключае 2 зоны: указанне часцінамоўнай прыналежнасці і звесткі пра зменныя часціны мовы. Прыналежнасць слова да таго ці іншага граматычнага разраду пазначаецца паметамі *прым.*, *ліч.*, *займ.*, *прысл.*, *злучн.*, *прыназ.*, *часц.*, *выкл.* Не прыводзяцца паметы, што ўказваюць на пэўную часціну мовы, пры назоўніках і дзеясловах, паколькі іх часцінамоўная прыналежнасць вызначаецца ўскосна: у назоўніках -- праз указанне іх роду (*м.*, *ж.*, *н*) у

дзеясловах – праз указанне закончанага ці незакончанага трывання. Да зменных часцін мовы (назоўнікаў, прыметнікаў, займеннікаў, лічэбнікаў і дзеясловаў) прыводзяцца звесткі аб скланавых формах назоўнікаў, асабовых формах дзеясловаў, іх націску і інш.

Для сцісласці слоўнікавых артыкулаў выкарыстоўваецца эканомны запіс словаформ, якія даюцца ва ўсечаным выглядзе. У загалоўным слове нязменная частка аддзяляецца ад зменнай вертыкальнай рысай (|) і далей прыводзіцца толькі апошняя частка граматычных форм. Пры гэтым нязменная частка слова замяняецца тыльдай (~). Чытач лёгка можа ўтварыць тую ці іншую граматычную форму слова шляхам механічнага злучэння нязменнай і зменнай (як правіла, гэта канчаткі, суфіксы, часткі слова, дзе адбыліся тыя ці іншыя структурныя змены):

СЛУ́ЖБА ж. ~е, ~аў; xidmət, qulluq; *во́йская ~а hərbi xidmət*.

ВУЧЫ́ЦЬ незак. ~ў, ~ыш, ~ым, ~аць; 1. öyrətmək; ~ыць белару́скую мову belarus dilini öyrətmək; 2. öyrənmək; ~ыць уро́кі dərs öyrənmək.

У тых выпадках, калі ў формах слова назіраюцца пэўныя змены і ўскладненні (наяўнасць гістарычных чаргаванняў, выпадзенне ці ўстаўка гукаў і інш.), прыводзяцца не скарачаныя, а пэўныя формы: *бераг – беразе; яна – яе, ёю; браць – бяру, бярэш* і інш.

Пры граматычнай характарыстыцы рэсравых слоў улічваюцца асаблівасці кожнай часціны мовы і кожнага слова паасобку.

1. Найбольшай варыятыўнасцю граматычных форм характарызуюцца назоўнікі, дзе выбар канчатка абумоўлены значэннем і структурай слова, тыпам скланення назоўніка, характарам яго асновы, спецыфікай націску і інш. Назоўнікі даюцца ў назоўным склоне адзіночнага ліку. Форма множнага ліку выкарыстоўваецца толькі ў назоўніках pluralia tantum тыпу *канікулы, выбары, акуляры, нажніцы, рукавіцы*. Следам даецца родавая характарыстыка назоўніка: м. – мужчынскі род, ж. – жаночы род, н. – ніякі род. Пры назоўнікаў агульнага роду ўказваюцца дзве паметы: м і ж.

ЛЯ́УША м. і ж. ДМ ~у, ~ы, Т ~ой і ~ою, мн. Р. ~эй; solaxay.

ЦЕ́ЗКА м. і ж. ДМ ~у, цёзцы, Т ~ам, ~ай, мн. Р. цёзак; adaş.

Напісанне скланавых канчаткаў назоўнікаў у беларускай мове залежыць ад характару асновы і націску, а таксама (радзей) ад лексічнага значэння. Таму у кожнага назоўніка рэгулярна прыводзіцца форма роднага склону ў адзіночным і множным ліку. Пры гэта мяркуецца, што формы ўсіх іншых склонаў утвараюцца згодна норме і з захаваннем таго ж месца націску. Калі ж асобныя формы характарызуюцца спецыфікай іх утварэння, то ў слоўніку адлюстроўваюцца такія змены зыходнага словы і указваюцца формы канкрэтных склонаў:

ІМЯ н. Р імя і імені, Д імя і імені, Т імен і іменем, М імі і імені, мн. Н В імі і імёны, Р імяў, імён і імёнаў, Д імям і імёнам, Т імямі і імёнамі, М, імях і імёнах; ad; *даць ~я дзіцяці uşağa ad qoytaêq, ведаць усіх на імёнах hatırlar adını bilmək*.

Нескланяльныя назоўнікі даюцца з паметай *нескл.*:

БЮ́РО н., нескл.; büro; *даведачнае ~ soraq bürosu*.

ІНТЭРВ'Ю н. нескл.; müsahibə; даць ~ müsahibə vermək.

КІНО н. нескл.; kino; найсці ў ~ kinoya getmək

2. Прыметнікі могуць размяшчацца як у алфавітым, так і ў алфавітна-гнездавым парадку. Самастойна, у алфавітным парадку прыводзіцца большасць якасных прыметнікаў. Адносныя прыметнікі ў азербайджанскай мове звычайна фармальна і семантычна не адрозніваюцца ад утваральных назоўнікаў (*школа* - *məktəb* і *школьны* - *məktəb*, *агітатар* - *təşviqatçı* і *агітатарскі* - *təşviqatçı*). Такія прыметнікі на самой справе з'яўляюцца аманімічнымі словамі, і ў беларускай мове яны адносяцца да тыпу субстантыўнай аманіміі. У беларуска-азербайджанскім слоўніку яны змяшчаюцца ў гняздзе слоўнікавага артыкула назоўніка. Пры гэтым пераклад прыметніка, значэнне якога супадае з назоўнікам, не ажыццяўляецца. Прыводзіцца зыходная форма (*м. род*), формы жаночага і сярэдняга роду, а таксама множнага ліку. Калі такія прыметнікі маюць камунікатыўную значнасць, то пасля іх прыводзяцца прыклады іх ужывання ў беларускай і азербайджанскай мовах.

ШКО́Л|А ж. ~ы, ~; *məktəb*; сярэдняя ~а *orta məktəb*, вучыцца ў ~е *məktəbdə oxumaq*; прым. **шко́льн|ы**, ~ая, ~ае, ~ыя; ~ы двор *məktəb həyəti*.

ДРЭВ|А н. ~а, дрэў; а́гас; *высо́кое* ~о *hündür ağac*, *паса́дзіць* ~о *ağac əkmək*; прым. **драўляны**, ~ая, ~ае, ~ыя; ~ая *лыжка* *ağac qaşiq*.

3. На часцінамоўную прыналежнасць займеннікаў указвае памета *займ.* Характарыстыка займеннікаў залежыць ад іх значэнняў. Займеннікі-назоўнікі (прадметна-асабовыя займеннікі) з абагулена-прадметным значэннем характарызуюцца як назоўнікі, і да іх прыводзяцца склонавыя формы адзіночнага і множнага ліку.

Я *займ.* мяня́, мне, мно́ю (мно́й); *mən*; я – вуча́нь *mən şagirdəm*, у мяня мно́го *кніг* *mənim çoxlu kitabım var*,

ХТО *займ.* каго́, ка́му, кі́м; *kim*; *хто* *гэта?* *bu kimdir?* з кі́м ты размаўля́ў? *sən kiminlə danışırıdın?*

Займеннікі-прыметнікі (непрадметна-асабовыя займеннікі) з абагульняльна-якасным значэннем характарызуюцца як прыметнікі, пры іх указваюцца толькі формы роду і ліку.

ТВ|ОЙ *займ.* ~а́я, ~аё, ~ае; *mənim*; *мой бацька* *mənim atam*, *мая кні́га* *mənim kitabım*.

ТАК|І *займ.* ~а́я, ~о́е, ~і́я; 1. *belə, bu cür, belə bir*; *мне падабаю́цца* ~і́я *кветкі* *belə güllər xoşuma gəlir*; 2. *elə; яна́* ~а́я *прыгожая!* *o elə gözəldir ki!* ♦ **~ім чынам** *beləliklə*.

4. Лічэбнікі прыводзяцца з паметай *ліч.* Пры колькасных і зборных лічэбніках даюцца ўсе склонавыя формы:

ДЗЕ́СЯЦЬ *ліч.* РДМ ~і, Т ~цю; *on*; ~ь *кні́г* *on kitab*.

СЯМЕ́Р|А *ліч.* РМ *семяры́х*, Д *семяры́м*, В. ~а і *семяры́х*, Т. *семяры́мі*; *yeddi*; ~а *братоў* *yeddi qardaş*.

АБО́ДВ|А *ліч.м* РМ ~ух, Д ~ум, В ~а, ~ух; Т ~ума; *hər iki, hər ikisi, ikisi də*; *я веда́ю іх абодво́х onların ikisini də tanıyıram*.

5. Зыходнай формай для дзеясловаў, якія характарызуюцца мноствам парадыгм, з'яўляецца інфінітыў. Ён выступае ў якасці назвы дзеяслоўнага дзеяння і арыенціра не толькі на дзеяслоўныя формы, але і на кірункі ўсіх марфалагічных чаргаванняў. Для дзеясловаў з нерухомым націскам і нязменнай асновай прыводзяцца формы 1-ай, 2-ой і 3-й асобы адзіночнага ліку і 3-й асобы множнага ліку цяперашняга (будучага простага) часу:

КІДАЎЦЬ *незак.* ~ю, ~еш, ~е, ~юць; atmaq, tullamaq; ~ць *камень даş atmaq.*

МЕРЗНУЦЬ *незак.* ~у, ~еш, ~е, ~уць; donmaq, buz baqlamaq.

Для дзеясловаў з рухомым націскам, а таксама дзеясловаў, у якіх усе асабовыя формы маюць націскную флексію ці ў аснове адбываюцца чаргаванні, прыводзіцца большасць форм адзіночнага і множнага ліку:

БРАЦЬ *незак.* бяру́, ~эш, ~э, ~ом, бераце, бяруць; almaq, götürmək; *браць у рўкі аловак karandaşı əlinə almaq, браць кнігу со столá kitabı masadan götür-mək.*

НАСІЦЬ *незак.* нашу́, носі́ш, ~іць, ~ім, ~іце,носяць; daşımaq; geymək, taxmaq; *насіць акуляры eynək taxmaq; насіць вусы bığ qoymaq.*

6. Прыслоўі, а таксама службовыя словы (прыназоўнікі, злучнікі і часціцы) прыводзяцца як нязменныя словы з указаннем прыналежнасці да пэўнай часціны мовы. Пры прыназоўніках даецца інфармацыя аб тым, з якім склонам яны ўжываюцца

УСЮДЫ *прысл.*; hər yerdə, hər tərəfdə, hər yanda.

ПАМІЖ *прыназ.*; arasında; ~ *дама́м і евлərin arasında; ♦ ~ тым* bununla belə, ~ *на́мі* öz aramızda.

АБО *злучн.*; çünki, zira, ondan ötür ki, ona görə ki.

НЕ *часц.*; уох; *Вы чыта́лі гэту кнігу? – Не, не чыта́ў Siz bu kitabı oxutmusunuz? – Yox, oxutmamışam.*

Такім чынам, перакладчыя слоўнікі, якія заслужана называюць спадарожнікамі цывілізацыі, лічацца невычэрпнай скарбніцай нацыянальных моў. Яны могуць выконваць як ролю падручніка па замежнай мове, так і ролю культуралогічнай энцыклапедыі, што мае асаблівае значэнне для студэнтаў, выкладчыкаў мовы і ўсіх тых, хто самастойна вывучае замежную мову. У беларуска-азербайджанскім слоўніку змешчана неабходная для шырокага кола чытачоў інфармацыя аб лексічным складзе беларускай і азербайджанскай моў, беларускім і азербайджанскім правапісе, граматычным апаратам, сферы ўжывання лексічных адзінак дзвюх моў. У слоўніку не толькі фіксуецца, сістэматызуецца і апісваецца лексіка, але і замацоўваюцца літаратурныя нормы, што спрыяе паглыбленню і ўдасканаленню мовазнаўчых навыкаў і ведаў, павышэнню пісьменнасці і культуры маўлення. Слоўнік можа знайсці прымяненне пры чытанні любых тэкстаў на беларускай і азербайджанскай мовах, складанні і перакладзе дзяржаўных і дзелавых дакументаў, а таксама ў навуковых даследаваннях і навучальным працэсе.